

1 Politiek en politieke wetenschap

In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraag wat politiek precies is. We bakenen het begrip eerst heel breed af, om het daarna wat concreter in te vullen en toe te passen op de hedendaagse (vooral westerse) samenlevingen. Vervolgens stellen we de politieke wetenschap voor, de wetenschappelijke analyse van de politiek. We wijzen erop dat politieke wetenschappers een heel eigen manier hebben om over politiek te praten. Die eigen werkwijze – met concepten, modellen en theorieën – wordt kort uiteengezet. Daarmee is meteen ook een voorproefje gegeven van de rest van het boek.

1.1 Politiek

De vereniging ‘De dauwtrappers’ is een bloeiende fietsclub. Elke zondagochtend komen vele tientallen leden – mannen en vrouwen, ouderen en jongeren – samen om een fietstocht van een paar uur te maken. Dat doen ze al vele jaren. Elke week is een van de leden verantwoordelijk voor het uitstippelen van het parcours, maar in de praktijk gaat de tocht meestal wel over dezelfde vertrouwde rustige wegen. De laatste tijd komt daar echter verandering in. Een aantal jongere leden kiezen, als zij aan de beurt zijn, voor een ritje dat tweemaal over de bekende Monnikskop gaat. Dat is een pittige, steile helling gevolgd door een lang stuk vals plat geplaveid met hobbelige en puntige keien. De jonge leden, die haast allemaal een coole racefiets hebben en fietskleding met namen van sponsors erop, stormen dan zo snel mogelijk die berg op, om in één ruk verder over de straatweg te denderen, de handen losjes boven op het stuur zoals de grote wielerkampioenen dat doen. En dan duiken ze half liggend op de fiets met een rotvaart aan de andere kant de Monnikskop weer af. Veel andere leden van de fietsclub vinden dat helemaal niet leuk. Die willen alleen rustig wat fietsen en genieten van de natuur en de frisse lucht. Sommigen komen met hun kinderen in een zitje of op een klein fietsje en die hebben ook al geen boodschap aan dat stoere quasi-wielrennen.

De sfeer in de fietsclub raakt langzamerhand verpest. Steeds vaker begint de wekelijkse fietstocht pas na een flinke ruzie over de te volgen weg, maar ook

fundamenteler over de doelstellingen van de club en over de regels die er moeten gelden. Iemand stelt voor om gewoon elke week te stemmen over het parcours, maar de jonge leden – die in de minderheid zijn – vinden dat ook zij recht hebben op hun mening en op af en toe een fietstocht zoals zij die willen. De meest creatieve leden proberen andere oplossingen uit te denken, zoals het organiseren van twee aparte tochten, één voor de snelle jongens en één voor de rustige gezinsfietsers. Maar anderen vinden dan weer dat dit het einde van hun goede oude fietsclub zou betekenen. De jonge leden willen de club ook niet zomaar verlaten, want van een aantal van hen is ook de partner lid, en na de tocht wordt er altijd met z'n allen gezellig samen getafeld en gedronken. Al is het de laatste tijd met al die discussies toch een stuk minder gezellig geworden.

sturen van een samenleving Dit verhaal over 'De dauwtrappers' is een verhaal over politiek, ook al lijkt dat op het eerste gezicht niet zo te zijn. Politiek heeft echter betrekking op het *sturen van een samenleving*. Wanneer mensen iets samen willen doen, wordt het al snel noodzakelijk om een aantal duidelijke afspraken te maken, om dingen te regelen, om de vrije keuze van mensen in te perken. Als de groep groter is en de afspraken ingewikkelder worden, neemt het aantal regels toe en zullen ze allicht ook opgeschreven worden, om ze goed te bewaren en om ernaar te kunnen verwijzen als er onenigheid bestaat over wat er nu precies moet gebeuren. Ook bij 'De dauwtrappers' wordt er daarom aan politiek gedaan. Er moet gestuurd en geregeld worden. En dat is – ook bij een simpele fietsclub – zelden eenvoudig of vanzelfsprekend. Het sturen van een samenleving – politiek dus – betekent ook altijd omgaan met verschillen en met conflicten. Elke samenleving kan in principe op veel verschillende manieren georganiseerd worden. Er moeten altijd keuzes gemaakt worden.

Dat politiek in essentie met samenleving te maken heeft, blijkt overigens ook uit de naam. Het woord politiek komt van het Griekse *politika*. Dat betekent 'de zaken die met de polis te maken hebben', en de *polis* verwijst naar de (stedelijke) samenleving bij de oude Grieken. *Aristoteles* noemde de mens een *zoön politikon*, wat we vandaag zouden vertalen als 'een sociaal wezen, een wezen dat van nature met anderen samenleeft'. Ook Aristoteles' leermeester *Plato* dacht na over mens en maatschappij en schreef in een boek getiteld *Politeia* zijn visie op de ideale samenleving neer. Hij gaf daarbij ook aan hoe die het best bestuurd kon worden, en had nogal wat bedenkingen bij de Atheense praktijk om zomaar alle mannen bij het bestuur van de stad te betrekken. Hij zag het bestuur liever in handen van een beperkte en zorgvuldig uitgekozen groep van wijze en goed opgeleide mannen (zie hoofdstuk 2).

Toch is het voor ons vandaag een beetje vreemd om de term politiek te gebruiken voor de pogingen van ‘De dauwtrappers’ om elke zondag (al dan niet rustig) een eindje te gaan fietsen. Als wij denken aan politiek, dan denken we aan politici, aan partijen en verkiezingen, aan staten en regio’s en provincies en gemeenten, aan wetten en decreten, aan parlementen en regeringen, aan diplomaten en internationale topontmoetingen, aan de Europese Unie en aan de NAVO. Maar toch is ook ons verhaal over ‘De dauwtrappers’ een verhaal over politiek, omdat we politiek vanuit de politieke wetenschap veel breder omschrijven.

Onze doelstelling is de wetenschappelijke studie van de politiek, en daarom is het nodig een goede *definitie* van het verschijnsel te hebben. Die definitie moet ons ook in staat stellen om variaties te zien, om soorten en vormen van politiek van elkaar te onderscheiden, om historische veranderingen te beschrijven. Daarom kiezen we dus voor een definitie die heel breed is, die zeer veel activiteiten van mensen als politieke activiteiten beschouwt. *Politiek is alles wat te maken heeft met het besturen van een samenleving.*

definitie

1.2 Variaties in politiek

Als politiek betrekking heeft op het besturen van een samenleving, dan is die samenleving in kwestie ook het eerste en misschien wel het belangrijkste aspect van politiek dat kan variëren. ‘De dauwtrappers’ vormen een samenleving die geconfronteerd wordt met problemen van coördinatie en van sturing, waar dus aan politiek gedaan wordt. En zo kunnen we politiek aantreffen in alle organisaties en verenigingen. Om een school te kunnen laten functioneren, zijn er veel regels nodig, voor het begintijdstip van de lessen, voor het lesrooster en voor de examenregeling. Om een bedrijf te kunnen laten functioneren, zijn er regels nodig om de activiteiten van de leden ervan tot op zekere hoogte in voorspelbare banen te leiden. In veel bedrijven gelden ook regels met betrekking tot de veiligheid, zoals het dragen van een helm of van speciale kleding. Dat is allemaal politiek. ‘De dauwtrappers’ kunnen niet gaan fietsen als er geen duidelijke afspraak is over dag en uur waarop een fietstocht begint. De leden van de club ervaren dat waarschijnlijk niet als een daad van bestuur en zullen er zeker niet de term ‘politiek’ voor gebruiken. Maar als regels niet als dwingend ervaren worden, betekent dat nog niet dat ze er niet zijn. Er is veel meer politiek dan we denken.

1.2.1 *Politiek en territorium*

territorium Toch klinkt die heel brede omschrijving ons – zoals gezegd – een beetje vreemd in de oren. Dat komt omdat wij politiek eerder associëren met *samenlevingen* die verbonden zijn aan een *territorium*: gemeenten, provincies, regio's, landen, internationale organisaties van landen. Dat is een heel andere manier om samenlevingen af te bakenen dan bij verenigingen of organisaties. Dat verschil is betekenisvol. Van een vereniging ben je lid om een aantal activiteiten samen met anderen te doen (op school zitten, je werk doen in het bedrijf, samen gaan fietsen). Binnen de grenzen van die samenleving ben je onderworpen aan de regels ervan, erbuiten niet. En bij veel organisaties kun je ook gewoon zelf kiezen of je er lid van wilt worden of niet. Als je niet van de huisregels houdt, dan kun je overwegen om weg te gaan.

staten Het lidmaatschap van een samenleving die aan een grondgebied verbonden is, is daarentegen van een heel andere aard. Het is veel *omvattender en dwingender*. Regels die gelden voor de inwoners van een territorium, zijn niet zomaar te ontwijken. Om die te ontwijken moet je verhuizen. En dan kom je terecht op een ander grondgebied waar ook weer regels gelden die de samenleving daar sturen. Als wij vandaag politiek spontaan associëren met het bestuur van samenlevingen op een territorium, dan is dat een gevolg van het feit dat dit vandaag de meest belangrijke en meest omvattende vorm van sturing is. Dat is niet altijd zo geweest en zal ook niet altijd zo blijven. De territorialisering van politiek is een cruciale historische evolutie geweest. Vandaag is de wereld verdeeld in *staten*, en die staten hebben een grondgebied dat ze intern besturen en eventueel tegen externe vijanden beschermen. De staat is de hedendaagse structuur, waarin zich de sturing van samenlevingen afspeelt. De aard en de vorm en de functies van de moderne staat bekijken we meer in detail in hoofdstuk 2.

Om te begrijpen dat andere politieke structuren dan de staat net zo belangwekkend kunnen zijn, hoeven we maar te denken aan een organisatie als de Rooms-Katholieke Kerk. In het verloop van de Europese geschiedenis is de rol van deze organisatie cruciaal geweest, hoewel ze niet langer een grondgebied heeft, als we het kleine territorium van Vaticaanstad (44 hectare) even buiten beschouwing laten.

De kerk is een vereniging van gelovigen. Maar die kerk is in de loop van de geschiedenis wel stevig geconfronteerd geweest met de langzame vorming en consolidatie van de nationale staten. Toen in de zestiende eeuw de strijd

tussen de katholieken en de protestanten losbarstte, verbonden de gereformeerde kerken zich met nationale staten. Daar waar de Rooms-Katholieke Kerk bleef domineren, ontstonden botsingen tussen de vertegenwoordigers van de nieuwe staten, die het laatste woord wilden hebben op hun grondgebied, en de kerk, die haar mogelijkheid om het dagelijks leven van de gelovigen te sturen danig zag tanen.

Ook al houden we onze heel brede definitie van politiek in het achterhoofd, in de praktijk zullen we het verschijnsel in dit boek toch beperkter bekijken. We concentreren ons op territoriale politiek, en dan in het bijzonder op de wijze waarop die in nationale staten vorm en inhoud krijgt. In de praktijk bakenen we politiek dan ook af als alles wat te maken heeft met het besturen van een territoriaal gefundeerde samenleving. Maar we zullen er ook op wijzen dat die concrete en hedendaagse invulling van politiek in beweging is. Nationale staten zijn beslist niet de enige structuren die onze samenleving sturen. De territoriale organisatie van onze samenleving is een stuk ingewikkelder geworden. Dat zullen we ontdekken in het hoofdstuk over decentralisering en federalisme (hoofdstuk 11) en in het afsluitende hoofdstuk over de Europese Unie (hoofdstuk 13).

Als politiek te maken heeft met de sturing van een samenleving, dan speelt politiek zich vandaag dus vooral af in samenlevingen met een grondgebied, in staten. Omdat het lidmaatschap van die samenleving verder gaat dan het *functionele* lidmaatschap van een vereniging of organisatie met een heel specifiek doel, kan politiek in principe heel ver gaan, heel diep ingrijpen in het leven van de leden van de samenleving. Dat is meteen een tweede manier waarop politiek kan variëren. Naast de eerder besproken variatie in soorten samenlevingen kan politiek ook variëren naargelang de *inhoud* en *reikwijdte* ervan. Onze definitie van politiek zegt (bewust) niet *wat* er in een samenleving geregeld wordt. Dat kan immers sterk verschillen. Het is enorm boeiend om die verschillen in kaart te brengen en te verklaren. In sommige landen bestaat er veel argwaan tegenover een al te grote mate van overheidsinterventie, terwijl andere landen er traditioneel voor kiezen om juist heel veel bevoegdheden af te staan aan het overheidsapparaat.

1.2.2 *De verschuivende culturele grenzen van de politiek*

We kunnen in eerste instantie nogal wat historische verschillen zien. Toen de moderne staat ergens halverwege de negentiende eeuw vaste vorm kreeg, was politiek een erg beperkte aangelegenheid. De staat zorgde voor een aantal

reikwijdte van
politiek

basisregels en voor rechtbanken en politie die daarover moesten waken (justitie en binnenlandse zaken), hij garandeerde een bescherming van de grenzen (defensie en buitenlandse zaken), en hij zorgde ervoor dat een aantal burgers belastingen betaalde om dat allemaal te kunnen financieren (financiën). Meer niet. Maar in de loop der jaren kwamen er vanuit verschillende sectoren van de samenleving vragen om nieuwe aspecten van de samenleving door de staat te laten regelen. Een van de meest fundamentele veranderingen werd door de arbeidersbeweging teweeggebracht. Zij ijverde voor allerlei beschermende maatregelen die de gevolgen van het vrij economisch verkeer moesten inperken. Vandaag zien we inderdaad hoe de meeste nationale staten heel diep ingrijpen in het economische verkeer en in de arbeidsverhoudingen. De Britse auteur T.H. Marshall stelt daarom dat burgerschap vanaf de twintigste eeuw niet alleen mag gezien worden als een zaak van burgerlijke en politieke rechten, maar dat sociale rechten even belangrijk zijn. Men kan vanuit die optiek geen volwaardig burger zijn als men bijvoorbeeld geen toegang heeft tot onderwijs of tot degelijke huisvesting. Maar die uitbreiding naar sociale rechten is zeker niet de enige uitbreiding van de reikwijdte van politiek. Het is voor ons vanzelfsprekend – en we vragen er ook nadrukkelijk om – dat politiek regelend optreedt op terreinen als onderwijs, wetenschap, cultuur en kunst, welzijn, gezondheid, sociale zekerheid, verkeer, milieu, openbaar vervoer, landbouw, energie, ontwikkelingshulp, luchtvaart, huisvesting, abortus, euthanasie, dierenrechten, enzovoort. Wat vandaag vanzelfsprekend politiek is, was dat gisteren niet. Wie dertig jaar geleden vertelde dat politiek ons zou verplichten ons huisvuil te sorteren, werd allicht weggehoond. En wie kon pakweg in 1905 vermoeden dat er ooit regels zouden komen over het dragen van veiligheidsgordels in automobielen, of over de vergoeding die betaald moet worden aan de reizigers die vanwege overboeking door de luchtvaartmaatschappij hun vliegtuig niet kunnen nemen? Naarmate de sociale media belangrijker worden, wordt ook de vraag groter om onze persoonlijke informatie beter te beschermen op al die nieuwe communicatienetwerken. Al die voorbeelden tonen aan dat er vanuit de samenleving constant nieuwe vragen worden geformuleerd voor een regulerend optreden door het politiek systeem.

**evolutie in politieke
cultuur**

Die (behoorlijk spectaculaire) historische evolutie is uiteraard gepaard gegaan met een *evolutie in onze politieke cultuur*. Elke samenleving heeft een aantal (meestal ongeschreven) regels over wat politiek kan worden en wat niet. Die regels veranderen op grond van de behoeften die in de samenleving zelf ontstaan (op voorwaarde natuurlijk dat ze ook gesignaleerd mogen worden). In de westerse samenleving wordt veel belang gehecht aan het onderscheid

tussen privé en publiek. Het privéleven is een sfeer waarin de politiek niet aanwezig is of mag zijn. Maar er is steeds veel discussie over de grens tussen beide sferen, die voortdurend in beweging is. Iedereen zal het er wel over eens zijn dat seksuele relaties tussen volwassen mensen in principe tot de privé sfeer behoren. Maar als er binnen die relatie sprake is van dwang, dan maakt men kennis met politieke regels die dat verbieden. Nog niet zo heel lang geleden beschouwde men gedwongen seksualiteit binnen het huwelijk als een privézaak, maar mede onder druk van de vrouwenbeweging vinden we nu dat de overheid zich mag en moet bemoeien met partnergeweld: onze normen in verband met seksueel geweld zijn de afgelopen decennia veel strikter geworden. Wij vinden het in onze cultuur dan weer niet aanvaardbaar dat de overheid zou bepalen wie van beide geslachten het recht heeft om een auto te besturen. In Saoedi-Arabië gold lange tijd voor vrouwen echter een verbod op autorijden. In Noorwegen mogen alcoholhoudende dranken niet vrij verkocht worden. Alleen de overheid biedt in eigen winkels (Vinmonopolet) een beperkte selectie dranken aan tegen zeer hoge prijzen. Er zijn veel landen waar alleen al het idee van een overheidsmonopolie op de verkoop van alcohol een volksopstand zou veroorzaken. In landen als Groot-Brittannië of de Verenigde Staten vraagt men tijdens de volkstelling aan de burgers te melden welke godsdienst ze hebben en tot welke etnische groep ze behoren. In een land als Frankrijk, daarentegen, zou een dergelijke vraag beschouwd worden als een verregaande inmenging in de persoonlijke levenssfeer. Ook nieuwe technologische ontwikkelingen zorgen ervoor dat de grens tussen privé en publiek steeds moeilijker te definiëren valt. In de strijd tegen het terrorisme hebben een aantal regeringen maatregelen genomen, zoals het systematisch af luisteren van telefoongesprekken, het bijhouden van computerinformatie of het installeren van bodyscans op luchthavens.

1.2.3 *De vormen en structuren van de politiek*

Politiek varieert in eerste instantie naargelang de soort samenleving die **vormen** bestuurd wordt. Politiek kan ook een zeer verschillende inhoud hebben. Politiek kan – en dat is een derde soort variatie – zeer verschillende *vormen* aannemen. Bij het sturen van een samenleving kunnen en moeten bijzonder veel keuzes gemaakt worden. Dat heeft tot gevolg dat de dagelijkse praktijk van het politieke bedrijf er in verschillende landen en op verschillende momenten heel anders uit kan zien. De studie van die variatie staat centraal in de politieke wetenschap. We proberen die verschillen in kaart te brengen door zorgvuldige classificaties te maken, door te proberen de vormen die de politiek aanneemt, in betekenisvolle categorieën te rangschikken.

regime Classificaties van politieke vormen – men spreekt soms van classificaties van politieke systemen (zie ook nog verder) – kunnen in eerste instantie gebouwd worden op de vraag wat de grote principes zijn die ten grondslag liggen aan het functioneren van een bestel. We hebben het dan over het politiek *regime*. Om regimes van elkaar te kunnen onderscheiden, moet een antwoord gegeven worden op een aantal vragen die betrekking hebben op de politieke basisprincipes. Wie heeft het recht om beslissingen te nemen? Wordt dat recht gegeven aan de erfgenamen van de vorige machthebbers? Wordt het recht om te besturen afgedwongen door de vorige heerser met geweld te verjagen? Worden de machthebbers aangewezen door een kleine elite van de bevolking of wordt iedereen daar op een of andere manier bij betrokken? Laat het bestuur zich inspireren door de regels van een godsdienst, of zijn godsdienst en bestuur van elkaar gescheiden? Op welke manier wordt ervoor gezorgd dat de regels nageleefd worden? Gebeurt dat door het gebruik van brutaal geweld, of worden de regels nauwkeurig uitgeschreven zodat rechtbanken met onafhankelijke rechters over de naleving ervan kunnen waken? Heeft de bevolking het recht om zelf problemen te signaleren, of moet zij alleen maar gehoorzamen aan de regels die de machthebbers menen te moeten uitvaardigen? Genieten de leden van de samenleving individuele rechten die door de overheid gerespecteerd en beschermd worden? Bestaan er geschreven regels waar de politieke overheden zich zelf aan moeten houden? Worden alle regels vanuit één enkel centrum gemaakt voor alle delen van het territorium, of hebben kleinere delen van het territorium ook eigen instellingen waarmee regels voor die kleinere delen gemaakt kunnen worden?

democratische en autoritaire regimes Het antwoord op al deze vragen maakt het onder meer mogelijk om een onderscheid te maken tussen *democratische* en *autoritaire* regimes. De democratische regimes zijn die waar de macht tijdelijk is en verspreid is over verschillende groepen. De toestemming om regels te maken en op te leggen wordt verleend door het verkiezen van vertegenwoordigers door de bevolking op wie de regels van toepassing zullen zijn. Een reeks fundamentele rechten – in het bijzonder het recht om vrij te spreken – wordt formeel erkend en beschermd. Uiteraard zijn er veel variaties en vooral gradaties in de mate waarin deze kenmerken aanwezig zijn. En het is niet altijd even eenvoudig om precies te zeggen of een politiek systeem nu tot de ene of tot de andere categorie behoort (zie ook nog hoofdstuk 4), maar het onderscheid tussen democratische en autoritaire systemen is wel heel belangrijk. Een land waarin de basisrechten van de individuele burger (recht op eerlijk proces, recht op verdediging, recht op vrije meningsuiting, recht op vereniging, ...) niet worden gerespecteerd, kunnen we onmogelijk een volwaardige democratie

noemen. Door de bestaande regimes in die twee grote categorieën te verdelen, kan een hele reeks boeiende onderzoeksvragen gesteld en beantwoord worden. Zijn democratische regimes stabiel en autoritaire regimes? Leven ze langer of juist niet? Is de economische levensstandaard in democratische regimes hoger? Zijn autoritaire regimes beter in staat om snel en efficiënt te besturen?

Aan de hand van het antwoord op de vraag of het hele territorium vanuit één punt bestuurd wordt, dan wel of deelgebieden ook hun eigen bestuur hebben, kan een classificatie gemaakt worden tussen *unitaire* staten enerzijds (gecentraliseerd bestuur) en *federale* staten anderzijds. Ook daar bestaan veel tussenvormen, maar het is erg interessant om het onderscheid tussen de twee verder te onderzoeken; bijvoorbeeld hoe tegenstellingen tussen het centrale en het regionale of deelstatelijke niveau opgelost worden, of hoe dan precies de bevoegdheden verdeeld worden tussen de centrale overheid en de overheden van de deelgebieden (zie ook hoofdstuk 11).

unitaire en federale staten

Iets concreter dan de grote classificatie in regimes is de beschrijving van de *variatie in politieke instellingen en procedures*. In democratische regimes wordt het recht om te besturen veroverd door verkiezingen. Maar die verkiezingen kunnen op veel verschillende manieren georganiseerd worden. Wie mag deelnemen aan de verkiezingen? Hoe ruim zijn de kieskringen? Welke formules worden gebruikt om te bepalen wie verkozen is en wie niet? Welke rol spelen politieke partijen in de vorming van een regering? Bestaat de regering uit één enkele partij of is het een coalitie van verschillende partijen? Worden de rechters gekozen of benoemd? Bestaat het parlement uit één of uit twee kamers? Kan de grondwet makkelijk veranderd worden of is dat een hele moeilijke en trage procedure? Heeft de meerderheid van het volk altijd gelijk, of zijn er bijzondere maatregelen om de minderheden te beschermen? Speelt het staatshoofd een louter ceremoniële rol, of heeft het staatshoofd ook de dagelijkse leiding van de regering?

variatie in instellingen en procedures

Zoals gezegd staat de studie van de variatie in politieke vormen centraal in de politieke wetenschap. In de volgende hoofdstukken zullen al deze elementen dus nog uitgebreid aan bod komen.

1.3 Politieke wetenschap

De politieke wetenschap vertelt over de politiek. Maar als politiek het sturen van een samenleving is, heeft die samenleving en hebben al haar leden voortdurend met politiek te maken. Veel leden van die samenleving praten dan ook over politiek: over de regels, over diegenen die de regels gemaakt hebben, over de grote principes waarmee dit gebeurt (het regime). Zouden we niet wat vaker een referendum moeten organiseren? Moet het verkeersbeleid niet bijgestuurd worden? Moeten de Verenigde Naties niet meer middelen krijgen om tussenbeide te komen in gewelddadige conflicten? Niet alleen de politieke wetenschappers praten over politiek. Iedereen doet dat.

Voor sommige leden van de samenleving is het praten over politiek een professionele bezigheid. Journalisten vertellen dagelijks over de politiek. Zij brengen verslag uit van de debatten, de intriges, de beslissingen. Zij geven commentaar en suggereren betere oplossingen. Door vragen te stellen aan beleidsmakers proberen zij ons uit te leggen hoe het beleid eruit ziet en waarom dat zo is. Zij reizen naar andere landen om daarvandaan verslag uit te brengen over beslissingen die voor ons van belang zouden kunnen zijn.

Ook veel kunstenaars praten via hun werk over mens, maatschappij en politiek. William Golding vertelt in het boek *Lord of the Flies* hoe in een samenleving macht en gezag ontstaat, hoe macht en machtsmisbruik heel dicht bij elkaar liggen, hoe strijd om de macht in bloedig geweld kan omslaan. Multatuli klaagt in *Max Havelaar* het koloniaal bewind in Nederlands Indië aan. V.S. Naipaul analyseert in *The Suffrage of Elvira* hoe kandidaten bij verkiezingen stemmen ronselen door het beloven van allerlei persoonlijke gunsten. Orson Welles analyseerde in *Citizen Kane* haarscherp de verhouding tussen de massamedia en politieke macht. Heeft iemand ooit beter de megalomanie van alleenheersers aangetoond dan Charles Chaplin met zijn film *The Great Dictator*? Ook de wijze waarop Stanley Kubrick in *Dr. Strangelove* de absurditeit van de wapenwedloop uit de Koude Oorlog aan de kaak stelt, is weergaloos.

Politieke wetenschappers zijn dus beslist niet de enigen die over politiek praten.¹

Maar de politieke wetenschap doet dat wel volgens eigen regels. Dat doen anderen immers ook. Wie een boek schrijft, wil naast het vertellen van het

---

¹ Ragin 1994.

verhaal ook esthetische, literaire doelen bereiken. Charles Chaplin wilde zijn aanklacht ook met humor brengen. Pablo Picasso wilde met zijn *Guernica* een overweldigend visueel effect sorteren om de Duitse aanval op die stad aan te klagen.

Figuur 1.1 *Guernica* van Pablo Picasso: een aanklacht tegen de Duitse interventie in de Spaanse burgeroorlog

De wetenschapper, en de politieke wetenschapper in ons geval, onderscheidt zich van de anderen door het naleven van de eigen regels van de kunst, het respecteren van de regels van het vak. Die volgen uit de doelstelling van de politieke wetenschap: politieke gebeurtenissen en instellingen proberen te *begrijpen en te verklaren*. De politieke wetenschapper wil *analyseren*.

De eerste regel, en meteen ook de moeilijkste en meest omstreden, is die van de *intellectuele distantie*. Het is niet de eerste bedoeling van de politieke wetenschap om aan het politieke debat deel te nemen, om te zeggen hoe het moet en hoe het niet moet. Dat is echter niet eenvoudig. Politieke wetenschappers zijn (net als alle andere sociale wetenschappers) immers lid van de samenleving die zij bestuderen. Als in die samenleving gedebatteerd wordt over de vraag welk beleid het beste is, hebben ook politicologen daarover een mening. Kunnen zij dan toch onderzoek doen zonder die mening daarin te laten doorsijpelen? Het antwoord is negatief. Wie toch beweert volkomen afstandelijk en neutraal te zijn, beseft niet in welke mate hij of zij met beide voeten in de eigen tijd en in de eigen samenleving staat. En wie dat niet beseft, kan geen goede politieke wetenschapper zijn. Die eigen inkleuring van de werkelijkheid, die eigen onuitgesproken voorkeur of *bias* kan perfect geïllustreerd worden door de keuze van de onderwerpen die door de politieke wetenschappers behandeld worden. Over politiek valt bijzonder veel te vertellen. Uit die

intellectuele
distantie